

Un futur compartit

DAMIÀ PONS

Membre de l'IEC

(Secció Històrico-Arqueològica)

Vaig haver de decidir el títol de la meva intervenció quan encara no havia pensat gairebé gens quin en seria el contingut. Ara veig que el que vaig triar va néixer dins mi com una mena de resposta instintiva que sobretot s'ha d'interpretar com la manifestació d'un desig profund. Sí, jo som un d'aquells mallorquins que voldrien que Catalunya i les Illes Balears compartissin la màxima quantitat possible de realitats i d'objectius en cada moment de la història. Mirem el nostre recorregut col·lectiu per posar en clar si és raonable una aspiració d'aquest tipus. De bon principi cal constatar que no hi ha cap any que no tinguem l'oportunitat de commemorar fets del passat que posen en evidència que l'existència dels nostres països s'ha desenvolupat els darrers vuit segles d'acord amb un joc d'articulacions i de simetries més o menys constants.

Enguany i el 2016, per exemple, celebrarem igualment el setè centenari de la mort de Ramon Llull. Nascut a Mallorca, fill d'un matrimoni de repobladors barcelonins, va ser capaç de donar a la nostra cultura els atributs de l'excel·lència i de la universalitat. Aquell mallorquí de nació catalana va fer possible que participàssem des de l'inici en el període fundacional de la cultura europea. Per això, tots els països de llengua catalana el reconeixem com —ho diré amb el llenguatge dels nostres renaixentistes— «el fill major de la nostra raça». L'any passat a Catalunya i enguany a Mallorca i a Eivissa hem commemorat igualment el tercer centenari del desenllaç de la Guerra de Successió. Un conflicte que va acabar definitivament el juliol de l'any 1715 quan les ciutats de Palma i d'Eivissa hagueren de rendir-se davant un Exèrcit borbònic de quasi trenta mil efectius. En ocasió d'aquell episodi històric malaurat els principatins i els illencs —i igualment els valencians i els aragonesos— coincidírem en el mateix bàndol, l'austriacista. I també posarem en evidència de manera operativa els lligams profunds de solidaritat que hi havia en-

tre nosaltres. Foren ben nombrosos els artillers mallorquins que contribuïren amb la seva vida a la defensa de Barcelona. I els mariners illencs una vegada i una altra proveïren la ciutat de pólvora i de farina arriscant-se durant la nit a burlar les naus borbòniques que volien evitar que s'hi pogués accedir.

Per cert, permeteu-me una mena de parèntesi. Observem com han commemorat Catalunya i les Balears el tricentenari de la Guerra de Successió i així tindrem l'oportunitat de veure que les semblances històriques poden ser gestionades des de la política de manera del tot antagònica. A Catalunya, el Tricentenari fou concebut com una commemoració institucional al més alt nivell. El poder polític hi dedicà un pressupost abundós, va promoure l'organització de centenars d'actes i va contribuir a legitimar un relat en el qual es valorava negativament la pèrdua de les lleis i de les institucions pròpies i, en conseqüència, l'inici del cicle polític en el qual Catalunya va quedar subordinada a un Estat espanyol d'hegemonia castellana. A les Balears, contràriament, el Govern del Partit Popular es va negar al fet que les institucions commemorassin el Tricentenari. La decisió tenia la seva lògica: estan tan satisfets amb la pertinença de les Balears a l'Espanya-nació talment com és que de cap de les maneres volen contribuir a donar a conèixer esdeveniments històrics que podrien contribuir que els ciutadans tenguessin la temptació de posar-la en entredit. Per a ells, la incorporació de Mallorca i d'Eivissa a l'Estat espanyol no va ser «por derecho de conquista», sinó com una mena de regal de la providència. Que les conseqüències que se'n derivassin fossin la pèrdua de les institucions i l'inici de la minorització de la llengua i del greuge fiscal més aviat els produeix un estat de satisfacció. A la Mallorca de l'any 2015 ha hagut de ser la societat civil amb consciència de país la que ha promogut la commemoració del Tricentenari. Sense ni un sol euro públic, s'han organitzat més de cent cinquanta actes. Hi han participat uns quants milers de persones. Amb el canvi polític derivat de les eleccions del passat mes de maig, les coses han començat a ser diferents. La formació sobiranista que ha accedit al govern de les institucions ja està programant una bona partida d'iniciatives. I una autoritat política, el batle de Manacor, ja ha tingut la dignitat de dir al cap de la comandància militar que els mallorquins enguany no tenim cap motiu de celebració relacionat amb la implantació a l'illa d'una institució castellana que va substituir-ne una de pròpia. He acabat el parèntesi.

Després de la derrota del 1715, juntament amb els valencians, fórem víctimes d'una mateixa estratègia política, la que des de llavors ha estat impulsada per un Estat espanyol que, en realitat, des del seu origen no és altra cosa més que l'Estat castellà ampliat a la totalitat del territori. Una bona part dels nostres mals actuals són una conseqüència d'aquella derrota. Miquel dels Sants Oliver, periodista i historiador, un dels primers vuit membres de la institució que ara ens acull, ho va explicar amb rotunditat a la seva obra *Mallorca durante la primera revolución* (1901): «La Nueva Planta que, a partir de 1716, varió radicalmente el gobierno de

la isla, fue sin disputa el hecho capital de su historia contemporánea. Quedó equiparado este territorio a los demás de España y reducido a la uniformidad de Castilla. Dejó de ser árbitro de sus destinos y no rigió en adelante su propia vida [...] Entonces empezó para Mallorca el verdadero período de asimilación al régimen, a las leyes, a las costumbres, a la cultura toda de Castilla». Amb els decrets de Nova Planta, i amb la legislació posterior que se'n va derivar, els regnes de la Corona catalanoaragonesa varen perdre la condició de subjecte jurídic i institucional i varen ser sotmesos a un règim de subordinació política, d'explotació fiscal i de minorització cultural i lingüística. I aquesta situació va tenir substancialment continuïtat durant l'absolutisme borbònic del segle XVIII, al llarg d'un segle XIX de consolidació incerta de l'estat liberal, durant la primera Restauració, o els anys efímers dels dos règims republicans, o en els períodes de les dictadures militars. I també s'ha mantingut perdurable els darrers trenta anys de l'actual sistema autonòmic.

Els Països Catalans hem compartit llums i ombres. D'una banda, Ramon Llull, les grans cròniques i Ausiàs March; o unes institucions medievals en molts aspectes capdavanteres en el reconeixement de la representació política de la pluralitat social; o la capacitat de resistir i de donar continuïtat a la nostra personalitat diferenciada malgrat no disposar d'instruments de poder polític que ens fossin favorables; o els grans escriptors i artistes dels darrers cent cinquanta anys; o la riquíssima i activíssima societat civil que ha sabut impulsar permanentment iniciatives capaces de crear autoidentificació comunitària; o la creativitat i el voluntarisme de la nostra gent que ha promogut nombroses i eficients plataformes associatives de caràcter ben divers; o el dinamisme econòmic que hem sabut desenvolupar al marge dels pressupostos públics i del suport de l'Estat; o la nostra tendència innata a obrir-nos al món per enriquir-nos amb la incorporació de la modernitat de cada moment; o la saviesa cívica de Catalunya a l'hora d'actuar com una terra d'acollida capaç de facilitar la integració de tants de milers i milers de nouvinguts que l'havien triada amb l'objectiu d'aconseguir un futur millor.

Al mateix temps que hem compartit aquestes llums, també hem hagut de malviure entre foscos ben espesses, patint adversitats col·lectives que ens han deixat ben malparats. El franquisme en va ser un moment de manifestació màxima. Aquells anys, el genocidi programat i executat per l'Estat va posar en perill la nostra supervivència i, per tant, la nostra continuïtat. És inqüestionable que els tres darrers segles ha persistit una situació que ha estat letal per als nostres països: la impossibilitat de poder ser amb naturalitat i en llibertat nosaltres mateixos i, en paral·lel, el fet de no poder disposar de la facultat de decidir sobre tots els assumptes que ens afecten com a col·lectivitat. La subordinació durant tres segles a un Estat que no ens vol reconèixer com una realitat nacional diferenciada i que té per objectiu estratègic prioritari fer-nos desaparèixer lingüísticament, culturalment

i políticament podria fàcilment haver fet impossible que nosaltres avui i ara estiguéssim aquí reunits celebrant un acte d'afirmació nacional. I no tan sols ara nosaltres som aquí, sinó que demà als carrers de Barcelona hi haurà centenars de milers de persones que proclamaran que ja han decidit que volen que Catalunya sigui un estat sobirà. Tot això ha estat possible perquè els darrers cent cinquanta anys s'ha desenvolupat un catalanisme civil i polític que ha aconseguit arrelar en la consciència de la gent i que en conseqüència ha pogut assolir la condició d'hegemònic en la major part dels àmbits socials. La fortalesa del catalanisme ha permès que els efectes del nacionalisme espanyol impulsat per l'Estat i els seus múltiples col·laboradors no hagi produït les conseqüències mortals que eren previsible. El sant i senya ha estat no capitular i alhora anar construint pragmàticament escenaris més favorables. Una gran capacitat de resistència combinada amb una potent creativitat civil en els àmbits de la cultura, l'associacionisme, l'economia i la política.

I a la resta dels Països Catalans, la peripècia històrica ha estat semblant a la de Catalunya? Malauradament no. A les Balears i al País Valencià el nacionalisme espanyol no va trobar al llarg del segle xx una majoria social i unes organitzacions polítiques hegemòniques que estiguessin compromeses amb la identitat i els interessos del país i que, com a conseqüència, tenguessin la capacitat de neutralitzar-lo amb eficàcia, el nacionalisme espanyol. Tot i això, l'exemple i els resultats del catalanisme cultural i polític que s'ha manifestat al Principat s'han projectat sobre tot el territori lingüístic i, d'aquesta manera, ha pogut ser possible que al País Valencià i a les Balears també es creassin uns certs anticossos davant el nacionalisme espanyol i que igualment també s'hi produïssin processos propis de recobriment lingüísticocultural i nacional. Amb una diferència substancial, però: el catalanisme cultural i polític únicament ha estat a Catalunya on ha aconseguit una posició de centralitat i de representativitat majoritària. En el millor moment de la seva història, el valencianisme polític i el nacionalisme illenc tan sols han aconseguit devers un vint per cent de suport electoral. I va ser a les passades eleccions del mes de maig.

El cas de Mallorca pot servir per a il·lustrar el que estic dient. Pens que els mateixos paràmetres igualment podrien aplicar-se al País Valencià. La primera pregunta que ens hem de fer és si en les relacions entre Mallorca i Catalunya hi ha hagut al llarg dels darrers cent cinquanta anys unes constants que fossin dominants. Segons el meu parer, és claríssim que sí. N'assenyalaria cinc. La primera, tot el que ha anat succeint a Catalunya, molt especialment a Barcelona, sobretot en matèria cultural i lingüística, i en el terreny del pensament polític centrat en l'afirmació nacional i en la reivindicació de l'autogovern —i també en altres àmbits diversos—, s'ha projectat sobre l'illa i, en conseqüència, hi ha tengut repercussions, amb una major o menor incidència. Així va passar amb la Renaixença, els Jocs Florals, el cant coral, el Modernisme (el literari, el musical, el pictòric i l'ar-

quitectònic), el rebuig del centralisme, la demanda del concert econòmic, el pensament catalanista —el conservador i el d'esquerres—, el recobriment científic i social de la llengua, el classicisme i el mediterranisme del Noucentisme, el nacionalisme musical, el moviment de renovació pedagògica del segle xx, l'associacionisme civiocultural, l'escoltisme, la reivindicació de l'autogovern en l'època de la transició postfranquista, la legislació en matèria autonòmica i de política lingüística i educativa dels darrers trenta anys, la denúncia de l'espoli fiscal, el sobiranisme dels temps més recents... Etcètera, etcètera.

La segona constant és que tot el que ha arribat a Mallorca des de Catalunya ha estat objecte d'una adaptació sociològica i sociopolítica, de vegades també en la nomenclatura (el mallorquinisme polític com a concepte equivalent al del catalanisme polític), per tal de donar-li una major operativitat pràctica en el context d'una societat que ideològicament i socialment no era coincident amb la principatina, o que fins i tot al nivell de les elits dirigents recelava obertament de Catalunya.

Tots els corrents culturals o ideològics que ens han arribat a partir de l'estímul principatí, a Mallorca s'hi han manifestat —i aquesta seria la tercera constant— amb un cert retard, amb menys intensitat, amb un menor nivell d'arrelament, amb més poca transversalitat i amb gens o molt escàs suport del poder polític. Per aquest motiu, i a diferència de Catalunya, el moviment d'afirmació cultural i política de la identitat i dels interessos propis dels illencs no ha aconseguit l'adhesió de la majoria de la societat i, per tant, no ha assolit una posició hegemònica en cap moment de la història contemporània.

La quarta constant és que els abans esmentats corrents culturals i ideològics projectats des de Catalunya en tots els casos han contribuït al reforçament de la personalitat històrica de cada una de les Balears i al desenvolupament creatiu de la llengua i la cultura catalana que els és pròpia. L'explicació és ben lògica: ha estat així perquè un territori i l'altre comparteixen la mateixa identitat de llengua i cultura i un recorregut històric semblant i perquè igualment ambdós han patit l'hostilitat d'un mateix Estat, el qual els ha aplicat mesures repressives o discriminatòries semblants. Contràriament, el que ha arribat a Mallorca des de la capital de l'Estat —un altre pol evident d'emmirallament i d'influència—, fins i tot en el cas que fossin propostes ideològiques i projectes progressistes socialment i políticament alliberadors, ha contribuït, amb premeditació activa o per inconsciència, a la despersonalització i subordinació cultural i lingüística dels illencs. N'és una mostra la Societat Econòmica d'Amics del País: d'una banda va impulsar mesures que modernitzaven l'agricultura, de l'altra va promoure activament la castellanització.

La cinquena constant històrica és que els balears —o els valencians— no hem estat únicament receptors passius i adaptatius dels corrents culturals i ideològics de procedència principatina. També hi ha hagut una bona nòmina d'escriptors i intel·lectuals illencs que han fet aportacions molt valuoses a la cultura catalana

global i que fins i tot han exercit una funció de lideratge estètic, lingüístic o ideològic, i s'han convertit en referents d'alguns dels corrents artístics o polítics que s'han desenvolupat a la Catalunya del darrer segle i mig. Els exemples podrien ser ben nombrosos. Entre altres: el gran paper de Marià Aguiló durant la Renaixença; l'activisme social i científic d'Antoni M. Alcover a favor del català que el va dur a promoure el primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i a ser el primer president de la Secció Filològica; l'obra en vers i el pensament estètic de Joan Alcover i de Miquel Costa i Llobera convertits en models de referència per als nous poetes del Noucentisme; el lideratge que va exercir Gabriel Alomar la primera dècada del segle xx sobre el catalanisme republicà d'esquerres; la tasca de Miquel dels Sants Oliver al capdavant del *Diario de Barcelona*, *La Vanguardia* i l'Ateneu Barcelonès; la rellevància i la llarga influència de l'economista Bartomeu Amengual en el funcionament de la Cambra de Comerç de Barcelona; la dedicació de Joan Estelrich a la projecció internacional de la cultura catalana i a la direcció de la Fundació Bernat Metge; la creativitat poètica fortament innovadora del recull *Imitació del foc* de Bartomeu Rosselló-Pòrcel... Tot això abans de la Guerra Civil. És evident que encara podria allargar molt més l'inventari si hi afegís els noms de tots aquells illencs que d'ençà dels anys seixanta del segle passat han tengut un protagonisme destacat a Catalunya en els àmbits de la cultura i de les arts, de la vida universitària i de la recerca, de la gestió pública i de les diferents activitats professionals. La institució on ara mateix ens trobam compta entre els seus membres una bona part d'aquests illencs rellevants.

A més a més, entre Catalunya i les Balears —i en determinats casos amb la inclusió també del País Valencià— hi ha hagut i continua havent-hi un bon nombre de xarxes associatives comunes, una mobilitat molt intensa de les persones entre els dos territoris, abundants iniciatives compartides de caràcter molt divers, l'acollida anual d'uns quants milers d'illencs a les universitats principatines, els fluxos comercials i els contactes empresarials que es fonamenten en la lògica del veïnatge i de la conveniència econòmica, una dinàmica més o menys constant d'intercanvis culturals... Tanmateix, entre els illencs nacionalment conscienciats, i especialment entre la gent del món de la cultura, hi ha la percepció que els lligams són escassos, precaris i poc eficients. Que moltes de les organitzacions que són inclusives dels diferents territoris funcionen més com una proclamació simbòlica d'una voluntat col·laborativa que no com a instruments realment operatius que de veritat són capaços de donar resultats tangibles. Que de cap de les maneres s'han acomplert les expectatives de relació intensa entre els nostres països que a l'inici del cicle autonòmic semblava que serien possibles i fins i tot fàcils. El forat negre sobretot és especialment visible amb referència a l'espai català de comunicació i a la qüestió del mercat cultural català comú. En ambdós casos, la percepció és de fracàs i d'impotència. Els illencs ara disposam d'una oferta televisiva i radiofònica arribada de

Catalunya que és clarament inferior a la de fa deu anys. I al País Valencià encara és molt pitjor perquè aquesta oferta hi és inexistent. I els mitjans balears de titularitat autonòmica no tenen, d'una banda, cap voluntat de projectar-se a la resta del domini lingüístic, però de l'altra tampoc no són convidats a fer-ho. Quant al mercat cultural compartit, cal reconèixer que és un projecte que mai no acaba de concretar-se i de traduir-se en un funcionament intens i beneficiós per a totes les parts.

Els darrers anys, els illencs que se senten afectivament i intel·lectualment identificats o molt pròxims a Catalunya han començat a pensar i a debatre, de cada vegada amb més intensitat, sobre les repercussions que tindrà sobre les Balears el procés sobiranista en ell mateix i especialment si el seu desenllaç és reeixit. S'han publicat articles a la premsa, s'han impartit conferències, s'han organitzat taules rodones i fins i tot s'ha publicat un llibre el títol del qual reflecteix molt bé el plantejament de la qüestió: *I si passa, què ens passa?* Segons el meu parer, val a dir que fonamentat sobre la intuïció i l'observació i no en cap estudi de base científica, hi hauria el grup majoritari dels illencs indiferents —no oblidem, però, que cada dia estan sotmesos a la pluja àcida de les ràdios i les televisions madrilenyes que donen publicitat visceralment a la visió que el nacionalisme espanyol més intransigent té del conflicte, per això caldria considerar que la seva indiferència és més aviat un estat d'hibernació—; hi hauria un segon grup que seria el d'aquelles organitzacions polítiques o ideològiques que hi veuen una oportunitat per a treure més rendiment electoral de l'anticatalanisme compulsiu que ja acostumen a practicar de manera habitual; un tercer grup estaria format per aquells que no veuen amb mals ulls, o fins i tot amb una certa simpatia, el desafiament català a un Estat que no els sembla gens atractiu a causa de les seves mancances en la qüestió socioeconòmica i en la del reconeixement dels drets individuals i socials, tanmateix, però, la seva opció és continuar apostant una vegada més per refer l'Estat, mitjançant la implantació d'un nou model de fer política i d'organització territorial; finalment, hi hauria el grup dels illencs que estan il·lusionats i se senten implicats en el procés sobiranista de Catalunya i que el segueixen amb complicitat i solidaritat. Aquest sector també ja ha arribat a la conclusió que de l'Estat espanyol en el futur no en podran esperar res de bo —com ja va succeir en el passat— perquè el seu ADN fundacional el fa incapaç d'entendre i de respectar la diversitat i, com a conseqüència, mai no voldrà renunciar a impulsar de manera definitiva la implantació de l'Espanya radial, acastellanada, uniforme i centralitzada dels tres darrers segles.

És sobretot aquest sector que s'autoproclama sobiranista el que es demana, alhora amb un cert neguit i amb unes voluntarioses expectatives d'esperança, *I si passa, què ens passa?* M'atreviré a interpretar el seu estat d'ànim, la seva estratègia i els seus objectius. He de reconèixer que tan sols són especulacions personals. D'entrada crec que pensen que el nacionalisme espanyol els pròxims anys encara incrementarà més la seva agressivitat i el seu rebuig a la diversitat. I succeirà així

tant si Catalunya es converteix en un Estat com si no se'n surt i entra en una fase política del tot incerta. Com ha fet històricament en les situacions de feblesa i de crisi, l'Estat reaccionarà contra l'enemic interior com a coartada per a no haver de fer una autocrítica i una metamorfosi profunda. Ha arribat a la conclusió que la seva «generosa» (entre cometes, és clar) concessió de l'autonomia politicoadministrativa no ha servit per a resoldre el «problema catalán» —i que fins i tot n'han aparegut d'equivalents a alguns altres territoris— i que, per tant, cal tornar a les mesures autoritàries d'homogeneïtzació nacional que s'havien aplicat en el passat. El sobiranisme illenc davant el previsible increment de l'ofensiva del nacionalisme espanyol sap que ha de desenvolupar una sèrie de mesures d'autoprotecció i d'actuació: reforçar la seva xarxa associativa i fer-la més nombrosa i més eficient, generar un discurs i un relat ideològics que legitimin el sobiranisme com una proposta vàlida i útil per a la majoria de la gent, prioritzar les tasques destinades a desenvolupar processos d'integració intercultural per a gairebé la meitat de la població, lligar en un mateix projecte nacional i social els objectius de la llibertat, la democràcia participativa i la qualitat de vida, decidir que l'estratègia d'anar construint una majoria social de país ha de ser prioritària i molt compartida, i considerar que la normalització social de la llengua i de la cultura han de ser dos objectius preferents. Un altre objectiu molt important del sobiranisme illenc ha de ser el d'aconseguir que les institucions balears no siguin governades pel nacionalisme espanyol més recalitrant. Els illencs —i els valencians— no tan sols som víctimes del nacionalisme espanyol instal·lat a Madrid, sinó que també pot donar-se el cas que els nostres propis governants, elegits amb els vots dels ciutadans balears, puguin pretendre obsessivament des del mateix Govern balear la destrucció dels nostres elements nacionals més característics —llengua, cultura, memòria històrica— i, al mateix temps, que puguin desistir de la defensa dels interessos econòmics i polítics propis si, en el cas de fer-ho, contradiuen la voluntat de l'Estat. En canvi, uns governs progressistes que tenguin un ingredient sobiranista considerable podran permetre un cert blindatge davant l'allau de lleis, decisions i discriminacions que per norma vénen del Govern de l'Estat. I també podran dur a terme una certa política de nacionalització de les Balears en un sentit ampli, vull dir no tan sols en l'àmbit lingüísticocultural sinó també en el social i l'econòmic. Evidentment, la capacitat de les institucions de nacionalitzar les Balears augmentarà a mesura que s'incrementi la força social i electoral del sobiranisme.

Passi el que passi en el futur immediat cal intensificar i fer més eficients les relacions entre Catalunya i les Balears. En el cas que Catalunya aconseguixi pròximament la independència, caldrà que immediatament plantegi a l'Estat espanyol la signatura de nombrosos acords, alguns dels quals han de ser els que faran referència a la cooperació entre els territoris de llengua i cultura catalana d'un Estat i l'altre. Si el comportament de l'Estat espanyol fos racional i democràtic, hauria de

ser molt fàcil dur a bon port la proposta inclosa al llibre blanc *La transició nacional de Catalunya* (2014), exposada a l'apartat «Les relacions de cooperació entre Catalunya i l'Estat espanyol». En l'àmbit de la llengua i la cultura es tractaria de crear l'organisme de l'Entesa de la Llengua Catalana i de consolidar de manera definitiva l'Institut Ramon Llull. Si s'imposàs la lògica de la raó i del sentit comú i no la del ressentiment i la venjança ben segur que aquests acords haurien de ser possibles amb facilitat. Tanmateix, si no ens deixam governar per la santa innocència, es fa molt difícil imaginar que un Estat, uns partits polítics i unes plataformes mediàtiques que des de fa anys i anys treballen contra la unitat de la llengua catalana i contra la promoció del seu ús normal en tots els àmbits públics, en el futur immediat podrien desactivar-se. Imaginar que un Partit Popular —o equivalents— que governi a Madrid, a València, a Palma o a Saragossa no es dedicarà a deseparar la cultura pròpia dels nostres països i a fomentar la disgregació del català i a minvar-ne l'ús a l'ensenyament, l'Administració i els mitjans de comunicació és estar molt desinformat o tenir poca memòria o patir la malaltia de la ingenuïtat angelical.

Per això, i essent realistes, cal plantejar el futur de les relacions entre els diferents Països Catalans en un context de conflicte polític, que sens dubte serà incentivat tant des de l'exterior com des de l'interior. D'entrada hauríem d'aconseguir que les cinc constants que han caracteritzat aquestes relacions els darrers cent cinquanta anys seguissin tenint continuïtat. És ver que mai no han permès que a les Balears o al País Valencià pogués aconseguir-se que fos possible l'adhesió de la majoria de la societat a uns plantejaments culturals i polítics de país, però també és ben cert que han contribuït a minimitzar els efectes despersonalitzadors fomentats pel nacionalisme espanyol.

L'objectiu per als anys vinents hauria de ser anar fent possible que de cada vegada més els Països Catalans funcionassin de veritat com una nació cultural. I el que seria més desitjable és que aquest objectiu fos compartit i liderat per les institucions polítiques dels nostres diferents països. Pot donar-se el cas, però, que periòdicament al País Valencià, a les Balears i a Aragó governin unes forces polítiques que precisament pretenen l'objectiu contrari: la fragmentació de la llengua i la cultura catalana i la desconexió entre els diferents territoris on és present. Aleshores caldrà confiar, com ha succeït històricament, en la capacitat d'acció de les entitats civils i de les empreses culturals, amb la creativitat dels nostres artistes i intel·lectuals, i amb el compromís i la lleialtat dels ciutadans. D'uns ciutadans que convendria que fossin més conseqüents entre allò que pensen i allò que fan. És evident que d'aquesta manera, sense el suport institucional, tot serà molt més difícil i més precari. Tanmateix, en un context europeu de democràcia i de lliure circulació de béns i de persones, les entitats civils, les empreses culturals, els creadors i els ciutadans que fan ús de la cultura sempre podran trobar moltes esclertes per

esquivar les maniobres que impulsin els governs de l'Estat i, en determinats períodes, també els de les Balears i el País Valencià per impedir que la cultura catalana comuna pugui ser compartida amb normalitat a qualsevol zona del territori.

D'una vegada per totes hauríem d'aconseguir que fos possible que els fluxos culturals d'interrelació i d'intercanvi —del centre a les perifèries, i a la inversa, i des de qualsevol punt de la xarxa a qualsevol altre— siguin fluids i intensos. I que socialment també fossin els predominants. Cal que el Govern de Catalunya, tant si ja és el d'un Estat com si encara no ho és, consideri que ha de promocionar la cultura catalana no tan sols en l'àmbit politicoadministratiu que li correspon directament sinó també dins la totalitat del territori lingüístic. El Govern de Catalunya ha de tenir polítiques definides per a promoure la circulació per tot el país —molt especialment a Barcelona, és clar— de les millors manifestacions culturals que s'originin o es produeixin a terres balears i valencianes. La cultura catalana que neix a les Balears i al País Valencià necessita, per a poder assolir la professionalitat i la plenitud, per a superar el seu estat permanent de precarietat, la totalitat de les terres de llengua catalana com a mercat potencial. Igualment, el Govern principatí ha de facilitar que la producció cultural feta a Catalunya pugui arribar, amb naturalitat i continuïtat, al públic valencià i balear. La seva arribada és imprescindible perquè els ciutadans dels dos territoris puguin disposar d'una oferta cultural àmplia i de qualitat en llengua catalana. En tots els casos, les relacions culturals entre Catalunya i les Balears i el País Valencià, siguin institucionals o no, s'han d'establir sobre les bases de la cooperació entre iguals, la reciprocitat i el benefici mutu.

Si Catalunya assoleix la condició d'Estat, és de preveure que tindrà la voluntat i la disponibilitat de donar un impuls molt considerable a la cultura. Si és així, en bona lògica també se n'hauran de poder beneficiar tant els creadors com els usuaris balears i valencians. Així mateix, Catalunya tindrà veu directa en l'àmbit internacional i, com a conseqüència, podrà aprofitar totes les plataformes institucionals que tenguï al seu abast per a internacionalitzar i denunciar les possibles situacions de discriminació i de persecució que en qualsevol moment puguin patir la llengua i la cultura catalanes tant a les Balears com al País Valencià.

Ja és ben hora d'acabar la meua intervenció al llarg de la qual he volgut anar entrunyellant reflexions culturals i polítiques, el passat i el present amb el futur, els nostres països amb les seves simetries i dissemblances. Sempre apostant per un futur compartit. A la força he hagut de simplificar en un tema que podria ser inexhaurible. Abans de posar el punt final, em permetreu dos agraïments: el primer és al president Joandomènec Ros, que em va fer confiança encarregant-me aquesta intervenció; el segon és per a tots vosaltres, que heu tengut l'amabilitat i la paciència d'escoltar-me. Moltes gràcies.

Damià Pons pronunciant el discurs patriòtic,
al pati de la Casa de Convalescència, seu de l'IEC (2015).

Damià Pons i Pons (Campanet, 1959) és doctor en filologia catalana per la Universitat de Barcelona i catedràtic de literatura catalana contemporània, adscrit al Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears. Fou membre corresponent de la Secció Filològica des del 2008, fins que passà a numerari de la Històrico-Arqueològica el 2015. Ha desenvolupat una profusa activitat d'assagista i crític literari. En són mostra els llibres *Ideologia i cultura a Mallorca* (1998), *El diari 'La Almudaina' en l'època de Miquel dels Sants Oliver* (1998), *Entre l'afirmació individualista i la desfeta col·lectiva* (2002), *Lectures i reflexions* (2006), *El jonc i l'aritja: país, cultura, política* (2006) i *Damià Huguet, entre la poesia i el cinema* (2010), a més de col·laboracions en diverses revistes (*Debat Nacionalista*, *El Temps*, *Lluc*, *L'Avenç*, etc.). Els seus poemes es troben recollits a *Els mapes del desig* (2001) i *Poemes essencials* (2009). Ha desenvolupat tasques de responsabilitat política com a conseller de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca (1995-1999) i conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears (1999-2003). Entre altres reconeixements, ha rebut el Premi de la Crítica Serra d'Or d'estudis literaris (2003), un homenatge a la seva trajectòria en els Premis Cavall Verd (2004) i el Premi Miquel dels Sants Oliver dels Premis 31 de Desembre de l'Obra Cultural Balear (2006).

* L'acte comptà amb l'actuació musical d'El Quartet de la Barítona, format per Francesc Gregori, tiple; Jordi Guixé, tenora; Jordi Figaró, tenora, i Jordi Campos, barítona de l'IEC, que interpretaren «Les fulles seques», d'Enric Morera; «Lladres que vénen d'Almansa», d'Al Tall / Marcel Casellas; «Trigèmins», de Conrad Setó, i «Juny», de Juli Garreta. Es clogué la celebració de la Diada amb el cant d'*Els segadors*.